

Сторінки історії

УДК [378.25:63:001+378]:061.
1:633/.635 (477) (091)

© 2017

В.А. Вергунов,
академік НААН,
доктор сільсько-
господарських наук

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН

ЗАСНОВНИК ІНСТИТУТУ РОСЛИННИЦТВА ІМЕНІ В.Я. ЮР'ЄВА НААН

Мета. Показати роль П.В. Будріна у створенні та діяльності предтечі Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН спеціалізованої Харківської селекційної станції. **Результати.** Проаналізовано творчий шлях професора П.В. Будріна. **Висновки.** Діяльність П.В. Будріна забезпечила розробку першої наукової програми досліджень на рівні кращих світових стандартів, вихідний селекційний матеріал, кадрове поповнення в особі Б.К. Енкена, В.Я. Юр'єва.

Ключові слова: П.В. Будрін, агрономія, селекція, насінництво, наукове забезпечення ведення сільського господарства.

Актуальність досліджень. Однією з особистостей, що створювала імідж сучасної аграрної науки, є професор П.В. Будрін — фундатор і перший директор сучасного Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН.

Мета досліджень — методом історико-наукового аналізу відтворити життєвий шлях і показати творчі здобутки видатного вченого-аграрія, освітянина та одного з організаторів сільськогосподарської дослідної справи у Польщі, Росії та Україні професора П.В. Будріна (1857–1939), а також показати його роль у створенні та діяльності першої спеціалізованої Харківської селекційної станції.

Методи досліджень ґрунтуються на загальнонаукових принципах історичного пізнання: історизмі, об'єктивності, багатofакторності, всебічності та системності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність П.В. Будріна досліджувало багато вчених, які акцентували на його великій науково-організаційній ролі становлення й розвитку галузевої дослідної справи не лише в країні, а й у світі [1–10].

Результати досліджень. Петро Васильович Будрін народився 18 (30) червня 1857 р. в м. Нердве Солікамського повіту Пермської губернії в родині священика. До 1875 р. навчався в Солікамському духовному училищі, згодом закінчив Пермську духовну семінарію. Упродовж 1875–1879 рр. — він студент природничого відділення фізико-математичного факультету Імператорського Санкт-Петербурзького університету. У 1879–1882 рр. як стипендіат Петербурзького зібрання сільських господарів проходив наукове стажування в показових маєтках Воронежської та Лівонської губерній, господарствах Прибалтійського краю та Петровсько-Розумовській академії в Москві. У 1880 р. П.В. Будрін — член-кореспондент відділу сільського господарства Імператорського Вільного економічного товариства. У 1882 р. його було призначено приват-доцентом кафедри землеробства Ново-Олександрійського інституту сільськогосподарства та лісівництва в м. Пулави Люблінського воєводства Царства Польського

(нині Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва), а згодом і її завідувачем. У 1883–1902 рр. він очолював учбово-дослідницьку ферму установи («Пулавська Кемпа»), на основі якої нині функціонує Інститут ґрунтознавства, агротехніки і добрив у Пулавах (Польща). У 1886 р. Петро Васильович був направлений на 7-місячне стажування до провідних наукових і навчальних установ Німеччини, Швейцарії, Австрії та Франції з актуальних питань ведення сільського господарства. У 1888 р. він захистив магістерську дисертацію на тему: «Штучні, здебільшого азотисті добрива», і того самого року його обрали професором кафедри землеробства в Ново-Олександрійському інституті. У 1894 р. П.В. Будрін заснував при цьому інституті першу в світі спеціалізовану навчальну кафедру рослинництва, якою керував до 1905 р. За роботу «Пояснення до експонатів, виготовлених для Всеросійської 1895 року сільськогосподарської виставки у Москві» він отримав велику золоту медаль виставки. У 1895–1900 рр. Петро Васильович — помічник директора Ново-Олександрійського інституту сільського господарства та лісівництва, а з 1900 р. по 1901 р. — його директор. Упродовж 1899–1903 рр. він — член-кореспондент Вченого комітету Міністерства землеробства і державного майна. Комітет музею прикладних знань у Москві за наукову роботу «Дані по культурі сільськогосподарських рослин на дослідній фермі в Новій Олександрії за час 1881–1898 рр.». Ч. 1 «Зернові хліба» (312 с.), Ч. 2 «Бобові зернові рослини і різні кормові трави» (312 с.), Ч. 3 «Бульбові, коренеплідні і різні торгові рослини» (148 с.) у 1901 р. нагородив П.В. Будріна золотою медаллю. Це видання вважалося одним із кращих для потреб наукового забезпечення вітчизняної галузі рослинництва у ХІХ ст.

З 1902 по 1905 р. він працював директором Ново-Олександрійського інституту сільського господарства та лісівництва. У 1903 р. створив при ньому «Гурток любителів природознавства, сільського господарства та лісівництва» і керував ним. У 1905 р. П.В. Будрін отримав чин дійсного статського радника.

Після виходу у відставку за власні кошти Петро Васильович купив невелике

господарство «Спаське» Духовщинського повіту Смоленської губернії, розміщене неподалік від знаменитої Енгельгардської сільськогосподарської дослідної станції, яку очолював упродовж 1905–1907 рр. У цей самий період він став членом-кореспондентом Головного управління землеустрою і землеробства. У 1908 р. П.В. Будрін був обраний директором чи не першої в Європі Харківської селекційної станції (нині Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН), яку очолював до грудня 1912 р. Він став розробником першої наукової програми станції, будував її приміщення, здійснював підбір співробітників, завозив вихідний селекційний матеріал для досліджень Крім того, за сумісництвом працював приват-доцентом кафедри агрономії Імператорського Харківського університету. У січні 1911 р. у Харкові відбувся I Всеросійський з'їзд діячів із селекції сільськогосподарських рослин, насінництва та розповсюдження насіннєвого матеріалу, організатором і керівником якого був П.В. Будрін.

На початку 1913 р. П.В. Будрін — професор Петербурзьких сільськогосподарських курсів (перетворених після подій 1917 р. в Ленінградський сільськогосподарський інститут) і член Вченої ради Курсів та Імператорського Вільного економічного товариства, а з наступного року — почесний член Ново-Олександрійського інституту сільського господарства та лісівництва. Упродовж 1915–1916 рр. він був членом Правління Всеросійської сільськогосподарської палати. З 1916 і до 1931 р. спочатку завідував відділом рослинництва, а пізніше став науковим консультантом Сільськогосподарського музею у Ленінграді. Крім того, з 1917 і до 1939 р. він — професор кафедри рослинництва Ленінградського сільськогосподарського інституту. Упродовж 1923–1928 рр. П.В. Будрін створив і очолив Ляняну дослідну станцію в Детском Селе під Петербургом (пізніше Станція прядивних культур). З 1924 р. він — почесний член Ленінградського сільськогосподарського інституту та заступник голови Президії Агрономічного товариства цього закладу. У 1935 р. Петра Васильовича було затверджено в науковому ступені доктора сільськогосподарських наук без захисту дисертації. З вересня 1937 р. до жовтня

1938 р. він очолював кафедру рослинництва Ленінградського сільськогосподарського інституту і потім до кінця життя працював на ній на посаді професора.

П.В. Будрін помер 27 березня 1939 р. і похований у Ленінграді. Творча спадщина вченого налічує 273 наукові праці, практично всі написані одноосібно. Крім згаданих, слід відзначити «Основи польової культури» (Л., 1925. — 120 с.), «Приватне землеробство. Рільництво» (Ч. 1, 1928. — 292 с. Ч. 2, 1928. — 284 с.), що увійшли до золотого фонду вітчизняної агрономії. Його наукові надбання з багатьох позицій не втратили

донині своєї практичної значущості з питань ефективності внесення мінеральних добрив, вивчення сівозмін і застосування добрив; використання люпину як зеленого добрива, що є складовою так званого сучасного біологічного землеробства (разом із професором С.М. Богдановим вважається засновником наукової сидерації); технологічних підходів з вирощування льону-довгунця; селекції основних польових культур; впровадження травосіяння в ґрунтозахисному землеробстві та наукових підходів щодо отримання стійких урожаїв зернобобових культур.

Висновки

В історії вітчизняної агрономії професор П.В. Будрін вирізнявся глибокою розробкою основних способів вирощування провідних сільськогосподарських рослин. Він одним

із перших увів експериментальний метод у дослідження проблем землеробства й рослинництва і був у перших рядах творців вітчизняної агротехніки.

Бібліографія

1. *Вергунов В.А.* Професор П.В. Будрін — видатний діяч сільськогосподарської дослідної справи/В.А. Вергунов//Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, Ін-ту політ. та етнонац. досліджень НАН України. — К.: УНІСЕРВ, 2001. — Вип. 8. — С. 89–91.

2. *Коваленко С.Д.* Діяльність професора П.В. Будріна в контексті розвитку сільськогосподарської дослідної науки і освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.07/С.Д. Коваленко; НАН України, Центр дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва. — К., 2002. — 18 с.

3. *Вергунов В.А.* Будрін Петро Васильович (1857–1939): біогр. нарис/В.А. Вергунов//Вчені-ґрунтознавці, агрохіміки, землероби/УААН. Сер. «Укр. вчені-аграрії ХХ ст.»; кн. 8. — К.: Аграр. наука, 2003. — С. 251–253.

4. *Вергунов В.А.* Будрін Петро Васильович: біогр. нарис/В.А. Вергунов//Енциклопедія сучасної України/НАН України, Координац. бюро Енцикл. сучасної України, Наук. т-во ім. Т. Шевченка. — К., 2004. — Т. 3. — С. 544–545.

5. *Вергунов В.А.* Будрін П.В. Учений-аграрій, педагог/В.А. Вергунов//Видатні постаті України: біогр. довід./Г.В. Щокін, М.Т. Головатий, В.А. Гайченко

та ін. — 2-ге вид., доп. — К.: МАУП: Кн. палата України, 2007. — С. 188–191.

6. *Вергунов В.А.* Світоч науково-освітньої агрономії: до 150-річчя видатного вченого-аграрія, одного з основоположників с.-г. досл. справи в Україні, Росії та Польщі, д-ра с.-г. наук, проф. П. В. Будріна (1857–1939)/В. Вергунов//Аграр. тиждень. Україна. — 2007. — № 37 (033). — С. 15.

7. *Вергунов В.А.* Петр Васильевич Будрин — ученый-аграрий (1857–1939)/В.А. Вергунов, С.Д. Коваленко; отв. ред. А.А. Созинов. — М.: Наука, 2004. — 188 с.

8. *Вергунов В.А.* Выдающийся русский агроном — профессор П. В. Будрин (к 145-летию со дня рожд.)/В.А. Вергунов, С.Д. Коваленко, В.С. Шкрабак. — СПб.: С.-Петербур. гос. аграр. ун-т, 2002. — 103 с.

9. *Киричок Р.І.* Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва. 1816–2006: нарис/Р.І. Киричок, О.М. Голікова, З.І. Гриценко; гол. ред. М.Д. Євтушенко; М-во аграр. політики України, Хар. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. — 2006. — С. 51, 53, 56.

10. *Юр'євська школа рослинників: наук. вид.* Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; за ред. В.В. Кириченка. — Х.: Магда ЛТД, 2008. — С. 7–9.

Надійшла 18.01.2017.